

 Питання накопичення

Другий рівень реформування пенсійної системи передбачає активну участь у ній НПФ. І це, у свою чергу, вимагає вирішення низки питань

РЕФОРМА

Питання накопичення

*Автор: Володимир Ульянов,
професор МНТУ (Київ),*

зав. кафедрою накопичувального пенсійного забезпечення

Другий рівень реформування пенсійної системи передбачає активну участь у ній НПФ. І це, у свою чергу, вимагає вирішення низки питань

для підтримки пенсійної системи, і для вирівнювання економіки країни якнайкраще підходить державне накопичувальне пенсійне забезпечення. Потужний, надійний довгостроковий внутрішній інвестор, що працює за зрозумілими і прозорими принципами – це порятунком для промисловості, що відчуває потребу в ресурсах. Впровадження державного пенсійного накопичення стало б поштовхом і для розвитку недержавного сектора в пенсійному забезпеченні: таким чином, сумарний внесок в економіку «довгих» інвестиційних ресурсів зріс би.

Майже готові

Спочатку передбачалось, що буде створений окремий накопичувальний фонд, до якого громадяни направлятимуть внески; після 11 років його роботи кожна людина отримає можливість перевести свої накопичення до обраного недержавного пенсійного фонду. Такий термін встановили, оскільки припускали, що протягом десяти років пенсійних виплат не буде. Однак діяльність НПФ показала, що виплати починаються практично з першого року накопичення. І сьогодні стає все очевиднішою можливість організації пенсійного забезпечення через діючі НПФ.

Але щоденне визначення частки кожного учасника при непостійній вартості активів, забезпечення прозорості всього процесу й для самих учасників, і для контролюючих органів, організація персоналізованого обліку – все це вимагає не тільки теоретичних пошуків, але й практичної апробації. Потрібна злагоджена робота обслуговуючих структур – адміністратора, компанії з управління активами (КУА), банку-зберігача. Безліч питань виникає вже при обслуговуванні кількох тисяч осіб. І без трьох-чотирьох років роботи над вирішенням цих питань обслуговування мільйонів учасників буде неможливим.

Потрібно вміти

До НПФ, які будуть допущені до роботи з коштами другого рівня, повинні ставитися ще жорсткіші вимоги, ніж при роботі з коштами третього рівня. Насамперед, потрібен реальний досвід роботи з пенсійними накопиченнями на ринку України: його потрібно відраховувати не з дати реєстрації фонду, а з дати надходження першого внеску – адже фонд може існувати довгий час на папері, без активів і учасників. Адміністратор повинен надійно й прозоро вести персоналізований облік. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачає на другому рівні ведення персоналізованого обліку з використанням одиниць пенсійних активів (на третьому рівні – одиниця пенсійних внесків, ОПВ). Передбачається щоденний розрахунок їх чистої вартості. Використання одиниць пенсійних активів (внесків) дозволяє мінімізувати людський фактор – тобто помилки й навмисне перекручування даних – і вести безліч рахунків при активному русі коштів і зміні вартості активів. Як результат – забезпечувати справедливий розподіл інвестиційного доходу між учасниками: з урахуванням сум внесків і строків їх вкладення. Тож НПФ і їхнім адміністраторам, допущеним до роботи з коштами другого рівня, необхідний досвід обліку накопичень із використанням ОПВ, як і налагоджена взаємодія з КУА, банком-зберігачем і іншими контрагентами, що беруть участь у підтвердженні вартості активів.

Серйозніші вимоги повинні пред'являтися й до програмного забезпечення адміністраторів. Однієї перевірки Держфінпослуг уже буде недостатньо. Необхідна професійна експертиза працездатності ПЗ на промислових обсягах інформації, максимальна автоматизація всіх процесів, внутрішньопрограмні правила перевірки введення даних. Важливою буде наявність вилучених модулів, що дозволяють діяти з будь-якого населеного пункту України без зниження ступеню захисту даних.

КУА недержавного пенсійного фонду, допущеного на другий рівень, повинна бути компетентна в питаннях управління саме пенсійними активами, а не якимись іншими, оскільки тут є своя специфіка. Потрібно сказати про забезпечення широкої диверсифікованості портфеля, щоденну оцінку активів, регулярний моніторинг їх стану, систему ризик-менеджменту, готовність до виплат у будь-який час і в необхідних обсягах, турботу про ліквідність портфеля, підтримку прибутковості інвестицій. А також – про забезпечення мінімальних коливань чистої вартості ОПВ, оскільки стабільністю й плавністю зміни цього показника забезпечується справедливий розподіл доходів між учасниками фонду й зниження елемента лотереї.

Найважливіші вимоги до фонду, що працює на другому рівні, – публічність і прозорість його роботи.

До справедливості

«Пенсійна реформа в Україні рухається в потрібному напрямку й не вимагає кардинальних змін. Питання про те, чи потрібний другий рівень пенсійної системи, наразі уже не розглядається. Якнайшвидше введення накопичувального страхування сьогодні є першочерговим завданням», – повідомила заступник міністра праці й соціальної політики Олена Гаряча на зустрічі, присвяченій реформуванню пенсійної системи в кризу.

Тільки після запровадження другого рівня пенсійної реформи, тобто загальнообов'язкового накопичувального пенсійного страхування, можна досягти повної диференціації пенсій, підкреслила заступник міністра. Це дозволить значно підвищити пенсію людям з високим рівнем доходів і великим стажем. До того ж, введення другого рівня, як показують останні соціологічні дослідження, люди підтримують. Олена Гаряча, ратуючи за це нововведення, з обережністю підходить до питання підвищення пенсійного віку. «Поки благополуччя й тривалість життя в Україні будуть на такому низькому рівні, питання підвищення пенсійного віку повинно бути закрито. Оскільки несправедливо, щоб людина все життя виплачувала пенсійні внески, а, вийшовши на пенсію, одержувала виплати всього кілька років», – вважає заступник міністра.

Із введенням другого рівня згодна й Елла Лібанова, директор Інституту демографії й соціальних досліджень НАН України. Вона переконана, що тільки солідарна система недостатньо стимулює пенсіонерів продовжувати працювати, а введення другого й третього рівнів дасть можливість змінити цю ситуацію. Обґрунтувавши необхідність введення обов'язкового накопичувального пенсійного страхування демографічними, соціальними й економічними причинами, пані Лібанова дійшла до висновку, що без підвищення віку виходу на пенсію накопичувальна система не буде добре працювати. За трудовий період працівники не зможуть накопичити суму, достатню для одержання хоча б мінімальної пенсії. Особливо це відчутно для жінок, у яких пенсійний період більше трудового. У цьому випадку такий стимул як збільшення внесків не спрацює, оскільки при цьому рівень пенсії все одно буде нижчим за мінімальний. Для мінімальної пенсії потрібні доплати з бюджету. У накопичувальній системі мінімальна гарантована пенсія надається у виняткових випадках, коли розмір накопичень украй низький і недостатній навіть для мінімальних виплат. Елла Лібанова вважає, що мінімальна пенсія повинна бути винятком, а не правилом.

«Процес позитивних змін у соціальній сфері не зупиняється. Шляхом поліпшення соціального забезпечення й запровадження пенсійної реформи ми йдемо вперед, вирішуючи одне з головних завдань Уряду», – підсумувала Олена Гаряча.

Створити механізми надійності

Думки учасників ринку недержавного пенсійного забезпечення:

РЕФОРМА

Створити механізми надійності

Думки учасників ринку недержавного пенсійного забезпечення:

Ярослав Савченко,
директор компанії з управління активами «Всесвіт»:

– Необхідно створити додаткові механізми надійності накопичувального пенсійного забезпечення, як державного, так і недержавного. Насамперед, це стосується надійності інвестицій. Сьогодні на законодавчому рівні підвищений рівень безпеки тільки тих активів НПФ, що розміщені в банку-зберігачі. У випадку його банкрутства активи НПФ не включаються в ліквідаційну масу, виводяться ще до складання ліквідаційного балансу. І це правильно, оскільки пенсійні кошти вирішують найскладнішу державну проблему. Але такий же ступінь захисту необхідно створити й іншим активам НПФ – зобов'язанням за борговими цінними паперами, банківськими металами, депозитами в усіх банках, а також зобов'язаннями перед НПФ за пайовими цінними паперами, акціями. Останнє – найбільш складне питання.

Олена Петрова,
секретар ради НПФ «ВСІ»:

– Додатковим механізмом надійності для НПФ може й повинне бути посилення ролі рад фондів. До речі, саме на це була спрямована постанова Держфінпослуг №72 від 12.02.2009 р. «Про тимчасові заходи щодо стабілізації діяльності недержавних пенсійних фондів». Зокрема, радам пенсійних фондів рекомендувалося посилити контроль за діяльністю обслуговуючих компаній, знижувати винагороди КУА або розглядати питання їх заміни, якщо внаслідок їхньої діяльності НПФ одержали збитки більше 20% за рік, контролювати своєчасність здійснення адміністраторами НПФ операцій у системі персоналізованого обліку, законність здійснення разових пенсійних виплат. На жаль, ця постанова Держфінпослуг з незрозумілих причин скасована. В умовах кризи вона, безумовно, зіграла б позитивну роль.

Тетяна Сальникова,
директор Всеукраїнського адміністратора пенсійних фондів:

– Від того, як будуть вирішуватися багато питань, залежить, чи буде другий рівень пенсійного забезпечення в Україні життєздатним. Ці питання стосуються надання НПФ відомостей про учасників, про ритмічність їхніх внесків, а також того, чи повинен облік накопичень учасників у НПФ вестися окремо за другим і третім рівнями або ці накопичення враховуються разом на одному індивідуальному пенсійному рахунку тощо. Опрацювати ці питання, апробувати обрані рішення на практиці необхідно до початку роботи державного накопичувального пенсійного забезпечення. Для цього потрібно залучати фахівців-практиків, що опрацювали більшість цих питань на досвіді НПФ.